

Anaokulu Bahçesi Tasarım Önerisi: Ordu İli Ulubey Anaokulu Örneği

ELİF SAĞLIK^{*1}, Behice YÖNTEM MAĞDEN², Arzu POLAT KUVANCI³¹ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi² Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı³ Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı

Öz: Kentsel dokunun önemli parçalarından birini açık alanlar oluşturmaktadır. Kentsel yapının dışında kalan bu alanlar farklı ölçeklerde tanımlanmaktadır. Sağlık ve eğitim kampüsleri, kamu kurum ve kuruluşlara ait dış mekânlar, mezarlıklar, denizle doğrudan ilişki kurulan kentsel ya da kırsal rekreasyon kıyıları, kentsel meydanlar bu alanlara örnek olarak verilebilir. Çalışma kapsamında ele alınan açık alan ise eğitim mekânlarından biri olan anaokulu bahçesidir. Anaokulu; öğretmen, öğrenci, okul binası ve bahçesi ile bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Çocukların hayata hazırlandığı bu eğitim kademesinde yapılan etkinlik ve faaliyetler için uygun mekânsal çözümlere ihtiyaç duyulmaktadır. Sınıfların dışarıya uzantısı olan okul bahçelerini, çocukların eğitim kapsamında ulaşması gereken tüm kazanımlar için de önemli bir araç olarak değerlendirmek mümkündür. Buradan hareketle, Ordu ili Ulubey ilçesinde bulunan Ulubey Anaokulu'nun bahçesinin iyileştirilmesine yönelik peyzaj tasarım projesi önerisi geliştirilmiştir. Tasarım sürecinde, peyzaj projesinin hazırlanmasında izlenen adımlar çalışmanın yöntemini oluşturmuştur. Alanda olması gereken temel ölçütler, literatür taraması kapsamında belirlenerek ihtiyaç listesi ortaya çıkmıştır. Tasarım aşamasında ihtiyaç listesine göre vaziyet planı üzerinde bölgeleme katmanı, mekânsal odak katmanı, ilişkiler matris katmanları oluşturularak peyzaj tasarım projesi önerisine ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Anaokulu, Kentsel Tasarım, Okul Bahçesi, Peyzaj Tasarımı

Preschool Garden Design Proposal: Example of Ordu Province Ulubey Preschool

Abstract: Open spaces constitute one of the important parts of the urban fabric. These areas, which are outside the urban structure, are defined at different scales. Health and education campuses, outdoor spaces belonging to public institutions and organizations, cemeteries, urban or rural recreation shores with direct contact with the sea and urban squares can be given as examples of these areas. The open area considered within the scope of the study is the preschool garden, which is one of the educational spaces. Preschool; it should be evaluated as a whole with the teacher, student, school building and, garden. Appropriate spatial solutions are needed for the activities carried out at this educational level, where children are prepared for life. It is possible to evaluate the school gardens, which are the extensions of the classrooms, as an essential tool for all the gains that children should reach within the scope of education. From this point of view, a landscape design project proposal was developed for the improvement of the garden of Ulubey Preschool in the Ulubey district of Ordu province. In the design process, the steps followed in the landscape project preparation formed the study's method. The basic requirements that should be in the area were determined within the scope of the literature review, and a list of needs was prepared, and accordingly, the Ulubey Preschool landscape design project was reached by creating the zoning layer, spatial focus layer, and survey analysis layers on the site plan.

Keywords: Preschool, Urban Design, School Garden, Landscape Design

GİRİŞ

Yeni neslin kendisini oluşturan, barış, mutluluk, saflık ve temizlik gibi insani duyguların sembolü olan çocukları, aile ile hayata hazırlayan, eğitim ve öğretim hayatındaki ilk basamak olan temel yapı, anaokuludur. Sosyal ilişkilerin ve eğitimin temellerinin atıldığı anaokulları; bilişsel, öz bakım, psikomotor gelişimine katkı sunarak çocukların hayata hazırlandığı kurumların çekirdeğini oluşturmaktadır. Anaokulu; öğretmen, öğrenci, okul binası ve bahçesi ile bir bütündür. Okul bahçeleri okul sınırları içinde kalan, okul binaları dışındaki açık alanlardan oluşur (Karaburun vd., 2015). Okul bahçeleri; öğrenciler için, okulun binasından daha çok önemli olabilmektedir. Bu nedenle okul bahçelerinin; çocuğun özgürce oyun oynayabildiği, sürekli kullanıma teşvik eden, çocuklar için önemli olan güven duygusunu destekleyen ve eğlenmeye, öğrenmeye, paylaşma imkân sunan kaliteli tasarımlara sahip olması gerekmektedir. Okul bahçesi tasarımında okulun konumu ve yakın çevresindeki işlevsel değerler, iklimsel koşullar yönlendirici olmaktadır (Kaya ve Ulusoy, 2018). Bu

doğrultuda, çalışma; örnek alan olarak seçilen Ordu ili Ulubey ilçesinde yer alan Ulubey Anaokulu bahçesini, kentsel tasarım ve peyzaj mimarlığı ara kesitinde ele almayı ve peyzaj tasarımı önerisi geliştirmeyi kapsamaktadır.

Anaokulu ve Bahçesi

Okul kavramına ilişkin yazılan “Okul deyince aklımıza, güzel güzel şeyler gelir, kitap kalem silgi defter, öğrenciyi kuvvet verir. Yeter ki biz çalışalım, çalışmaya alışalım, daha sonra bahçemizde, oyunlara karışalım (Anonim, 2022)” bu sözlerinden anlaşılacağı üzere, okul; eğitim ve öğretimin tüm bileşenleri ile hayat bulduğu mekânlar olup eğitimin ve öğretimin temel işlevi olan uyum ve bilgilenmenin yerine getirildiği kurumdur (Algan ve Uslu, 2009). Çocukların ilk toplumsal hayata dahil olduğu okullar; toplum yaşayışına yönelik gerekli duyulan bilgi, beceri ve anlayışların

*Sorumlu Yazar: elifsaqlik@comu.edu.tr

Geliş Tarihi: 5 Temmuz 2022

Kabul Tarihi: 31 Ekim 2022

kazanıldığı, öğrenmeyi kolaylaştıran etkinlikler ile kılavuzluk edilen mekânlardır. Çocuğun kişiliğini şekillendiren, zihinsel ve fiziksel destek için planlama ve müfredatın uygulandığı ve bu süreci oyunla destekleyen, birbirleriyle etkileşim kurdukları önemli mekanlardır (Sebba, ve Churchman, 2021; Dilbil ve Basaran, 2017).

Eğitim ve öğretimin yaş gruplarına göre gerçekleştiği okullar; anaokulu, ilkokul, ortaokul ve lise olarak gruplandırılmıştır. 3-6 yaş aralığı anaokulu; 7-10 yaş aralığı ilkokul; 11-14 yaş aralığı ortaokul; 15-18 yaş aralığı lisede eğitim öğretimi görmektedir (Okul Öncesi Eğitim Programı, 2013). 3-6 yaş aralığına hitap eden anaokulları, okul öncesi çocukların bakımı ve eğitimi olan temel eğitimin organik bir parçasını oluşturmaktadır (Zhang and Lu, 2016). Ülkemizde okul öncesi eğitim kurumları olarak tanınan birimler bakanlığa bağlı resmî anaokulları ile ilköğretim kurumları bünyesinde bulunan ana sınıflarını ifade etmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Müdürlüğü bünyesinde hazırlanan Okul Öncesi Eğitim Programına göre anaokulları ile;

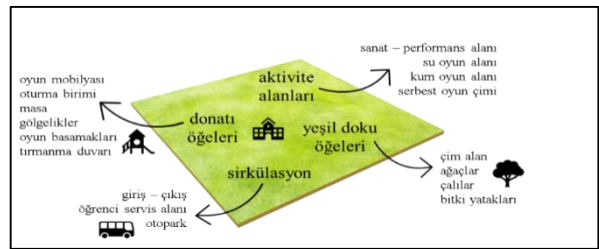
- Çocukların beden, zihin ve duygu gelişimini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak,
- Onları ilkokula hazırlamak,
- Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamı yaratmak,
- Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamak amaçlanmıştır (MEB, 2013).

Amaçlara ulaşmak için anaokulu ve bahçesi bir bütün olarak değerlendirmelidir. Okul bahçesinin kullanımı, eğitim ve öğretim sürecine dahil edilerek müfredat kapsamında geliştirilebilir (Schoolyard Planning and Design in New Jersey, 2007). Boston Okul Bahçesi Girişimi (The Boston Schoolyard Initiative [BSI]) 1995 yılında kurulmuş ve okul bahçelerini dinamik eğlenceli, dinleme ve toplum yaşamına dönüştürmeyi hedeflemiş ve bu doğrultuda;

- Kentteki her mahalleye ve her Boston devlet okulları öğrencisine ulaşan,
- Rekreasyon, eğitim ve sivil faaliyetler için çekici kamusal alanlar yaratan,
- Okul bahçelerinin anlamlı ve yenilikçi eğitim amaçlı kullanımını destekleyen,
- Okul bahçelerinin hem tasarımında hem de yönetiminde birçok toplum temelli kuruluş dahil olmak üzere önemli bir halk katılımı sağlayan çalışmalar yapmaktadır.

Okul bahçesi, okulun resmi sınırları içinde kalan iç mekânın dışarıya açılan bölümüdür. Duvar ya da farklı sınır elemanları çevrelenmiş dış mekânlardır. Oyun, tören, etkinlik ve beden eğitimi dersleri kapsamında kullanılan okul bahçesi, farklı derslerin içeriklerine uygun olduğu takdirde açık havada öğrenme alanları olarak da değerlendirilme potansiyeli

taşımaktadır. Açık havada öğrenme alanları, geleneksel olarak belirlenmiş öğrenme mekanlarının ötesine uzanan gayri resmi alanlardır (Gilbert, 2019). Okul bahçesi, çocuğun oyun ortamı arayışındayken doğayla etkileşim halinde olduğu güven unsurunun ön planda tutulduğu fiziksel bir çevredir (Tandoğan, 2016). Kentsel ölçekte önemli ve değerli olan dış mekânlar, eğitim mekânı ölçüğünde okul bahçesi olarak karşılık bulmaktadır. Kentsel dış mekânların sürdürülebilir ve herkese hitap eden alanlar olarak tasarlanması sağlanırken aynı yaklaşımın okul bahçesi için de sergilenmesi gerektiğini söylemek mümkündür. Bu doğrultuda, okul bahçelerinin sürdürülebilir nitelikte ve kaliteli tasarımlar sunması peyzaj mimarlığı meslek disiplini çalışmaları ile gerçekleşmektedir. İdeal oyun evreni oluşturmayı, gelişme çağını ve sosyalleşmeyi destekleyen uygun mekânsal özellikleri barındıran okul bahçesi, okulun imajı için önem arz etmektedir. Wilson (2008); öğretmenlerin, öğrencileri dikkatlice gözlemlediği takdirde onların açık alanda yapılan etkinliklerde daha mutlu olduklarını, eğlendiklerini ve doğadan yansıyan sembolik parçaları daha çekici bulduklarını keşfedebildiğini ifade etmiştir. Bu keşfin gerçekleşmesinde; güvenlik, iklimsel koşullar, yerel gereklilik ve kalite kriterleri dikkate alınarak tasarlanmış okul bahçesinin daha etkili, kalıcı ve sürdürülebilir olma özelliği yardımcı olacaktır. Bu kapsamda okulun bahçesinde bulunması gereken bileşenlerin neler olduğu tespit edilmelidir. Söz konusu bileşenler, okul kademesine göre değişkenlik göstermektedir. BSI (2013) ile Schoolyard Planning and Design in New Jersey (2007) tarafından hazırlanan tasarım önerisi rehberlerine göre okul bahçesinde bulunması gereken temel bileşenler Şekil 1’de gösterildiği gibi düzenlenmiştir.

Şekil 1. Okul bahçesinde bulunması gereken temel bileşenler

Okul bahçesinin tasarlanmasında mekânsal yerleşim kararları alınırken sınıf konumları, çevresel yapı çeşitliliği, okul alanı giriş bölgesi, sınırlayıcı doğal ya da yapay unsurlar, alanın görünebilirlik ve okunabilirlik bakımından uygunluğu, güneşten etkin faydalanmak için zaman ve güneş yönü gibi bulgular belirleyici rol oynamaktadır. Mekânsal yerleşim kararlarını yönlendiren diğer etkenler ise alan kullanıcılarıdır. Kullanıcı sayısı, yaş grubu, okul öğrencileri ve velilerin,

mahallelinin ve çevrenin hizmetine açılabilmesi durumu potansiyel kullanıcı profil bulgularını ortaya koymaktadır. Kullanıcıların bir arada olma isteğini destekleyen donatılarla okul bahçesi mekânsal yerleşim kararları tamamlanır. Bu donatılar ile kayma, tırmanma, sallanma, atlama, yuvarlanma, dönme, dengeleme, kazı yapma, keşfetme, yeşil koridorlarda yürüme gibi aktiviteler için fırsat verici, sürdürülebilir olması sağlanabilmelidir (BSI, 2013).

Öğrencilerin sosyalleşmesine olumlu katkı sunan; oturmak, sohbet etmek ve öğle yemeğini yemek gibi pasif etkinlikler için farklı oturma tipi seçeneklerine yer verilmedi (Schools For The Future Designing School Grounds, 2006).

Okul bahçesi zemin kaplama malzemesi, mekânların kullanımı süresinde olumsuz durumlar yaşanmasına fırsat vermeyecek özellikte olmalıdır. Bu kapsamda; temizliği, bakımı ve onarımı kolay olan, nanoteknolojik ve geri dönüştürülebilir materyalden yapılması, mekânın fonksiyonuna uygun renk ve doku tercihinin yapılması gerekmektedir. Zemin kaplamasında grafik anlatımlar kullanarak okul bahçesinin çocuklar tarafından algılanmasını ya da okunması kolaylaştırılmalıdır (BSI, 2013).

Okul bahçesinde yeşil doku tasarımı da ayrıca önem taşımaktadır. Bir bitkinin, tanınması, ekimi, dikimi, bakımı, zaman içinde yaşadığı değişimi gözlemleyebilmesi açısından bitkilerin varlığı çocukların dünyasında önemli bir yer tutmaktadır. Bu doğrultuda yeşil alanlar, öğrenme ve eğitim işleminin gerçekleşmesinde doğal peyzajın taklit edilmesini ve çevreyi tanımasını sağlamaktadır. Flora ve fauna kavramlarını yeşil dokuyu oluşturan bitkiler aracılığıyla çocuğun öğrenmesine imkân sunmaktadır (Kopeva vd., (2017). Bu bağlamda ağaç, ağaççık, çalı, yer örtücü ve çim bitki türlerinden doğru türlerin seçiminin yapılması ve

bahçede kullanılması bitkisel tasarımı ortaya çıkarmaktadır. Okul bahçesinde yeşil ve gölgeli alanlarda vakit geçirmeye fırsat sunan tasarımlara yer verilmelidir.

Kentsel açık alan dokusunda önemli parça olan okul bahçelerine yönelik yapılan tasarımlarda tasarımcının isteklerinin yanı sıra, finansal faktörler, kullanıcı profili, yerel yönetimler ve çevresel faktörler gibi pek çok etken rol oynamaktadır (Sağlık ve Kelkit, 2015). Okul bahçesinin tasarım kalitesi ölçütlerine göre nitelikli tasarlanmış olması, okul ve yakın çevresinin imajını da etkileyen bir durumdur (Arabacı ve Çıtak, 2017). Çalışma kapsamında örnek alan olarak seçilen anaokulu bahçesinde, aktarılan bilgiler ışığında tasarım önerisi yapılmıştır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışma alanı olarak seçilen anaokulu, Ordu ilinin Ulubey ilçesinde yer almaktadır. Anaokulunun yapılı çevresini, doğusunda Karakoca Camii, batısında Ulubey Sağlık Ocağı, kuzeyinde Ulubey Devlet Hastanesi oluşturmaktadır. Okul, Bekir Sıtkı Baykal Caddesinden cephe almakta olup aynı cadde üzerinde Ulubey Devlet Hastanesi de yer almaktadır. Yapılı çevre bileşenlerinde de anlaşılacağı üzere, ilçe merkezinde konumlanan anaokulu, 2002 yılında eğitim ve öğretim faaliyetine başlamıştır. 08:30 ile 13:30 saatleri arasında normal eğitimin verildiği anaokulunda 4-6 yaş aralığında değişen 31 kız ve 35 erkek öğrenci olmak üzere toplam 66 öğrenci, eğitim-öğretim görmekte olup dört okul öncesi öğretmeni tarafından hizmet verilmektedir. Okula ait bina yapısının dışı açılan kısmı olarak açık alan kullanımına sunulan alan büyüklüğü yaklaşık 1105,5 metrekaredir. Çalışmanın materyalini anaokulunun bahçesi diğer bir ifadeyle açık alan dokusu oluşturmaktadır.

Şekil 2. Çalışma alanının konumu ve özellikleri

Çalışma sürecinde izlenen adımlardan oluşmaktadır. Anaokulu bahçelerinin tasarımı konusu ile ilgili çalışmalar bir havuzda toplanmıştır. Konu ile ilgili kavramsal ve yönetsel eğilimler incelenmiştir. Alana ilişkin yazılı, dijital ve çizim temelli bilgilere ulaşılmış ve alanda gözlemsel inceleme yapılmıştır. Literatür taraması kapsamında ortaya çıkan anaokulu bahçesi özellikleri düzenlenip mevcut durum ile karşılaştırılmıştır. Böylece ihtiyaç listesi hazırlanmış ve bu listeye göre tasarım aşamasına geçilmiştir. Tasarım

aşamasında ihtiyaç listesine göre vaziyet planı üzerinde bölgeleme katmanı, mekânsal odak katmanı, ilişkiler matris katmanları oluşturulmuştur. Bu doğrultuda tasarımın eskiz süreci başlamıştır. Eskiz sürecinde okul bahçesi için sert peyzaj dokusu, yumuşak peyzaj dokusu ve tasarım plan çizimleri hazırlanmıştır. Tasarım sürecini oluşturan katman ve aşamalara göre Ulubey Anaokulu için okul bahçesi peyzaj tasarımı projesi gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Okul Bahçesi Tasarım Süreci

Anaokulu bahçesinin tasarımına yön verecek olan aşama, ihtiyaç listesinin oluşturulmasıdır. Bu aşamada, liste hazırlanırken ilk sıralarda temel gereksinimlere yer verilmiştir. Temel gereksinimler; öğretim binası, çok amaçlı salon, tören alanı ve Atatürk büstü, bayrak direkleri, oyun alanı ve kum havuzu, geleneksel çocuk oyun alanları, açık derslik ve amfi tiyatro, gezinti yolları, servis ve itfaiye yolu,

personel otoparkı, giriş ve kontrol kulübesi bileşenlerinden oluşmaktadır.

Listenin ilerleyen basamaklarında ise literatür araştırmalarından elde edilen bulgular derlenerek sıralanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan "Okul Bahçeleri Düzenleme İlkeleri, İhtiyaç Programları Açıklamaları ve Örnek Projeler" isimli çalışmada yukarıda belirtilen temel gereksinimlere göre çalışma alanı olan Ulubey Anaokulu'nun mevcut durumu değerlendirilmiştir (Şekil 3).

a,b,c Şekil 3. Okul bahçesi temel ihtiyaç listesi ve Ulubey Anaokulu bahçesinde mevcut durum

Ulubey Anaokulu bahçesi incelendiğinde (Şekil 3), oyun alanı ve kum havuzu, geleneksel çocuk oyun alanları, açık derslik ve amfi tiyatro, gezinti yolları ve giriş bölgesi bileşenleri yönünden yetersiz olduğu görülmüştür. Bu kapsamda, okul bahçesinin tasarım projesinin başlaması ve sonuca ulaşabilmesi Şekil 4'te gösterilen süreçler izlenmiştir.

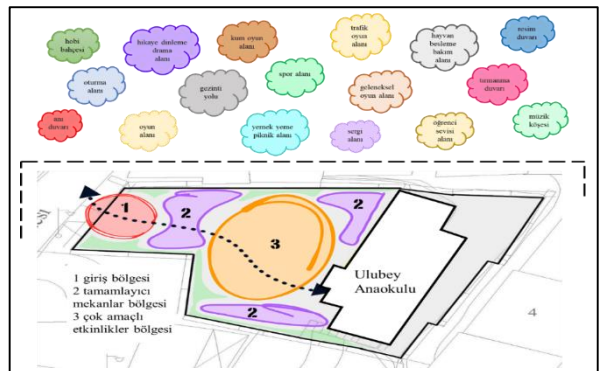

Şekil 4. Tasarım süreci bileşenleri

Tasarım kapsamında mevcut olan unsurların iyileştirilmesi, eksik olan unsurların ise farklı alt başlıklarda çözülmesi sağlanmıştır. Bu doğrultuda; tören alanı, Atatürk büstü ve bayrak direği gibi mevcut unsurların yerleşimi ile alanda kalan boşluklar diğer unsurların kompozisyonu ile tamamlanmıştır (Şekil 5).

Tasarımı destekleyen söz konusu unsurlar birer tasarım bileşeni olarak rol üstlenmiştir. Tasarım bileşenlerinin okul bahçesi planı üzerinde mekânsal yerleşimi kurgulanmıştır. Mekânsal yerleşim aşamasında öncelikle bölgeleme katmanı

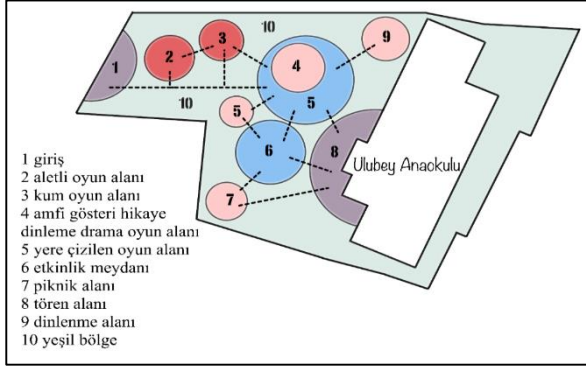
hazırlanmıştır (Şekil 5). Bölgeleme katmanı, giriş bölgesi, tamamlayıcı mekanlar bölgesi ve çok amaçlı etkinlikler bölgesi kavramları ile oluşturulmuştur.

Şekil 5. Anaokulu bahçesinde yer alması planlanan unsurlar ve bölgeleme katmanı

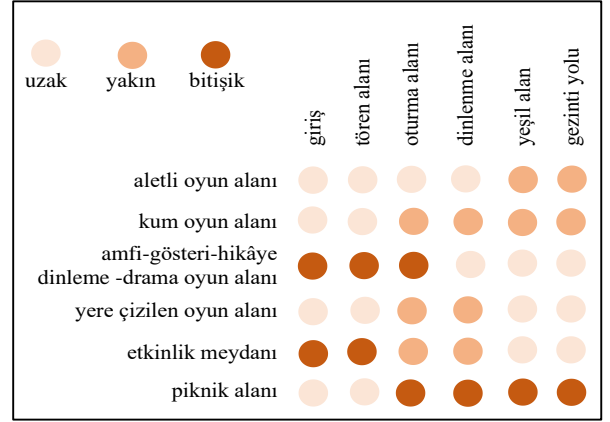
Giriş bölgesi; giriş ve çıkışın gerçekleştiği, servis alanının bulunduğu öğrenci, öğretmen ve veliler için karşılama alanını kapsamaktadır. Tamamlayıcı mekânlar bölgesi aletli oyun alanı, kum oyun alanı, piknik alanı, yere çizilen oyun alanı ve dinlenme alanlarından oluşmaktadır. Çok amaçlı etkinlikler bölgesi ise yere çizilen oyun alanı, etkinlik alanı, amfi, gösteri,

hikâye dinleme drama oyun alanı ve tören alanından oluşmaktadır. Bölgeleme katmanı, mekânsal odak katmanına dönüşerek; etkinliklerin gerçekleşeceği alanlar konumlandırılmıştır. Alanlar, tasarım çizgisine sahip olmadan serbest çizim ya da geometrik desenler ile tanımlanmıştır (Şekil 6).

Şekil 6. Mekânsal odak katmanı

Mekânsal odak katmanı ile mekânlar arası etkileşim düzeyini ve bu düzeyi iyi – orta – zayıf derecesinde okumayı sağlayan ilişkiler matrisine ulaşılmıştır (Şekil 7). Matrisin hazırlanması mekân yerleşiminin sağlamlasını yaparak konumsal düzenin, alan kullanımından önce değerlendirilmesini yapmayı desteklemiştir.

Şekil 7. Mekânlar arası etkileşim ilişkisi matrisi

Mekân yerleşimleri kararlaştırıldıktan sonra serbest el çizimi ile grafikleştirilen tüm bileşenler, eskiz sürecinde ele alınmıştır. Okul bahçesine yönelik temel eskiz katmanı oluşturulmuştur. Temel eskiz çalışmasında, giriş bölgesi, sirkülasyon ve mekânsal bölgeler ortaya çıkmıştır. Süreç içinde eskiz çalışması geliştirilerek kesin tasarım çizgilerine ulaşılmıştır (Şekil 8). Tasarım süreci kapsamında yapılan çalışmalar sonucunda mekânsal kompozisyon sarı ve gri renk ile tanımlanmıştır. Sarı alanlar sirkülasyon bölgelerini, gri alanlar ise büyük-küçük aktif pasif etkileşimli mekânları ifade etmektedir.

Şekil 8. Tasarım süreci

Sarı ve gri bölgelerin yerleşimi, tasarım sürecinin dördüncü bileşeni olan ilişkiler matrisi ile örtüştüğü gözlemlenmektedir. Böylece geliştirilmiş eskiz katmanı ile tasarım projesinin son hali ortaya çıkmış olmaktadır.

Okul bahçesi bir çocuğun eğitim hayatında önemli alanların başında gelmektedir okulun dış mekânından yararlanmak çocuğun en doğal hakkı olduğunu söylemek mümkündür. Okullarda bahçenin nitelikli olarak tasarlanması bütçeye ilgili bir durum olduğu göz ardı edilmemelidir. Ancak kimlikli bir okul, dış mekân tasarımı ile tamamlanmaktadır (Orçan Kaçan vd., 2017).

Okul bahçesinde çocuğun zaman geçirebilmesi için uygun fiziki yapının, müfredatın ve zamanının öğrenciye sunulması gerekmektedir (Malkoç ve Kaya, 2015). Okul bahçesi çocuğun eğitiminde ve öğrenme sürecinde pozitif bir etki oluşturmaktadır.

Dış mekânda vakit geçirme, çocukların fiziksel, zihinsel, ahlaki ve duygusal olarak gelişimlerine katkı sağlamaktadır. Bu doğrultuda temel gereksinimlere göre okulun açık alanlarının etkin kullanılmadığı, mevcut durumun gereksinimlere göre yetersiz olduğu saptanmıştır. Bahçeyi etkin kullanmak için tasarım sürecinde yer verilen mekânsal çeşitlilik, en temel alanları kapsamaktadır.

Çalışmanın genel yaklaşımı bir peyzaj tasarım projesinin süreçlerinden oluşmaktadır. Çalışma ölçeği okul bahçesi, kademe olarak anaokulu ele alınmıştır. Bu doğrultuda çalışmanın yol haritasını oluşturan tasarım süreci bileşenleri ile nihai çizime ulaşılmıştır (Şekil 9).

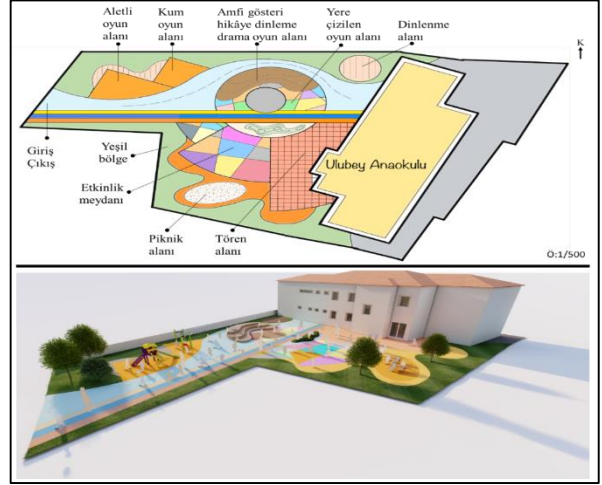
Okul bahçesinde mekânsal kompozisyon giriş, oyun aletlerinin bulunduğu alan, kum oyun alanı, amfi-gösteri-hikâye dinleme-drama oyun alanı, yere çizilerek oynanan oyun alanı diğer ifadeyle geleneksel oyun alanları, etkinlik meydanı, piknik alanı, tören alanı, dinlenme alanı ve hobi bahçesi hayvan bakım besleme alanı ve yapay tepeden oluşan yeşil bölge ile oluşturulmuştur.

Okul bahçesinin sokak ölçeğinden ayrıştığı noktada geniş kapsamlı bir giriş bölümü kurgulanmıştır.

Giriş bölümünden etkinlik meydanı ve amfi-gösteri alanına erişen, lineer formda sirkülasyon aksı düzenlenmiştir. Söz konusu aks üzerinde farklı sirkülasyonlar birkaç renk kullanımı ile tanımlanmıştır. Böylece ana aks, kullanıcılar tarafından farklı ritimler ve dinamiklerden oluşan bir hiyerarşi ortaya çıkaracağı düşünülmüştür. Sarı düz çizgisel aks; bisiklet yolunu, turuncu aks; yaya yolunu, mavi aks ise oyuncak araba, scooter vb. yolunu simgelemiştir.

Ana aksa eklenen gezinti yolu informal hatlara sahip olup yaya hareketini yavaşlatmaktadır. Böylece kullanıcılar, okul bahçesinin panoramik manzarasının keyfini çıkarmış olmaktadır.

Gezinti yolundan cephe alan mekânlar oyun alanı olarak planlanmıştır. Oyun aletlerinin bulunduğu oyun alanı dikdörtgenel forma sahiptir. Alanlar kum oyun alanı ile çevrelenmiştir. Böylece oyun aletlerinin bulunduğu alan ile kum oyun alanı bütüncül olarak çözülmüştür. Alanda, salıncak, tahterevallı, kaydırak, yaylı oyuncaklara yer verilmesi ön görülmüştür.

Şekil 9. Ulubey Anaokulu bahçesi planı ve 3b görünümü

Gezinti yolunun sonunda dairesel formda konumlandırılan mekân, öğretmenler için dinlenme alanı olarak düşünülmüş, örtülü oturma donatısı ile mekân desteklenmiştir.

Gezinti yolunun sınırı oluşturan yeşil doku, okul bahçesinin bitkisel parçasını oluşturmaktadır. Üzerinde serbest gezinme, oturma, dinleme, güneşlenme, piknik yapma gibi faaliyetlere olanak tanıyacak şekilde yeşil doku tasarımı yapılmıştır.

Açık derslik ve amfi tiyatro bölümü ihtiyaç listesinde, hikâye dinleme- dram alanı olarak karşılık bulmuştur. Gezinti yolu ile ritimli aks arasın kalan bölgede dairesel formda amfi gösteri drama oyun alanı için izleme ve oturma basamakları tasarlanmıştır. Oturma basamakları yüksekliği 20 ile 25 cm arasında değişebilen değerde olup üç basamak olarak yerleştirilmiş ve ahşap malzeme ile kaplanmıştır. Oturma basamakları ve gösteri sahnesini kuşatan sert zeminde renkli zemin kaplamalar uygulanmıştır. Bu renkli zemin parçaları üzerinde, geleneksel oyun alanını tanımlayan oyun çizgilerinin çizilmesi planlanmıştır. Geleneksel oyun alanları, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan *Okullar Hayat Bulsun* (MEB, 2017) projesinde önerildiği gibi oyun alanlarının çizimi ile oluşturulmaktadır.

Serbest etkinlikler için kum oyun alanı, spor alanı, tırmanma duvarı, gezinti yolu, yeme-içme, piknik alanı; sanat etkinlikleri için resim duvarı ve müzik köşesi, sergi alanı; hayat bilgisi etkinlikleri için trafik oyun alanı, hobi bahçesi, hayvan besleme ve bakım alanı gibi unsurlar okul bahçesinin tasarım konseptine uygun olacak şekilde kurgulanmıştır.

Dairesel formun ritimli aks ile kesiştiği noktada yapay çim tepesi oluşturulmuştur. Tepenin; oturma, güneşlenme, dinlenme, tırmanmaya imkân sunan formda olmasına dikkat edilmiştir.

Küçük grup çalışmaları için kurgulanan etkinlik meydanı, okul bahçesinde güçlü bir öğe olan dairesel formun ışınlarından biçim kazanmıştır. Zeminde renkli parçalar ile kaplanan alan, geleneksel oyun alanı için uygun hale getirilmiştir. Etkinlik meydanına eklenen informal çizgilere sahip bölgede

piknik alanı tasarlanmış ve alan, uygun donatılar ile desteklenmiştir.

Piknik alanı çevresini kuşatan yeşil dokuda, öğrencilerin bir bitkinin gelişimini, değişimini izlemesi ve bitkisel ürün elde etmesi amacıyla hobi alanları oluşturulmuştur. Bu alanda bitkisel üretim ve bakım için bitki kasaları kullanımına yer verilmiştir.

Hobi alanının okula yakın bölgelerinde tavuk, tavşan gibi hayvanların bakımı ve beslemesinin sağlanması için uygun mekânsal boşluklar bırakılmıştır.

Etkinlik meydanına eklenen diğer mekân ise müzik ve resim alanı olmuştur. Gezinti yolu üzerinde bırakılan aksın, aynı zamanda öğrencilerin çalışmalarının sergilenebileceği alan olarak ek fonksiyon üstlenmesi düşünülmüştür.

Mekânları destekleyen donatılar ve zemin kaplamaları; fonksiyon çeşidi ve doğala yakın tasarımı destekleyen çeşitlere göre seçilmiştir.

Oyun alanlarında gölgelik kullanımına yer verilmesi ile güneşli saatlerde ya da yağmurlu havalarda alanı kullanmayı mümkün kılması düşünülmüştür.

Geleneksel oyun alanlarında, aynı zamanda etkinlik gerçekleştirmek, gösteri veya aletsiz spor yapmak gibi farklı işlevleri de gerçekleştirmek mümkün kılınarak alanlar çoklu kullanıma olanak sağlayacak şekilde düzenlenmeye çalışılmıştır.

Zemin kaplama malzemesi bakımından darbe emilimi yüksek ürünlerin tercih edilmesi ön görülmüştür. Düşmelere karşı maksimum korumanın sağlandığı, düşme ve darbe karşısında oluşabilecek yaralanmaları önleyen, kolay temizlenebilen, iklimsel koşullara dayanıklı ve yağmurlu havalarda kayma riskini ortadan kaldıran, geri dönüşümlü malzeme olma özelliğiyle birlikte çevre dostu kaplamalar sınıfından olan kauçuk malzeme tercih edilmesi planlanmıştır.

Mevcut bahçe duvarı, etkinlik materyali olarak ele alınmış, uygun renkte zemin boyama yapılarak daha sonra anı duvarı, resim duvarı gibi faaliyetler için hazırlanması düşünülmüştür.

Tören alanı, zemin kaplamasının deseni ve rengi ile diğer mekânlardan ayırmakta ancak konumu itibarıyla bütünlük olarak algılanmaktadır. Bu alanda Atatürk büstü ve bayrak direği donatılarına yer verilmiştir.

Bahçenin sağ ve sol kenarında çözümlenen açık yeşil alanlar, tüm kullanıcılar için tasarım bileşeni olarak yer almıştır. Söz konusu açık yeşil alanlarda, bitki türünün seçiminin yapıldığı bitkisel tasarıma alternatif olarak eğitim – öğretim sürecinde uygulamalı etkinlik (ağaç dikim günleri gibi) kapsamında bitki türlerinin belirlenip uygulanması planlanmıştır. Uygulamalı etkinlik gerçekleşene kadar olan zamanda yeşil alanlar çim ile kaplı olması yeterli görülmüştür.

SONUÇ

Önerilen tasarım projesi ile öğrencilerin yaz kış bahçede oynamasını, vakit geçirmesini destekleyen çözümler üretilmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda, bir peyzaj tasarım projesinin sürecinin nasıl oluştuğunu, bu sürecin anaokulu bahçesi ölçeğinde nasıl karşılık bulduğu gözlemlenmiştir. Bilimsel literatürün ışığında tasarım bileşenlerinin kullanımı ile uygulaması mümkün bir tasarım önerisi ortaya çıkmıştır.

Anaokulu bahçesinin mevcut durumunu işlevsel hale getirmek için önerilen projenin hayata geçmesinin sağlanması, uygulama aşamalarını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda tasarım önerisinin onaylanmasının ardından öneri plan daha da geliştirilip detaylandırılması, hazırlanacak yapısal detay çizimleri ile ihale süreci ve sonrası için ilgili birimler tarafından çalışmalar yürütülmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Algan H, Uslu C (2009). İlköğretim Okul Bahçelerinin Tasarlanmasına Paydaş Katılımı: Adana Örneği. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 22(2), 129-140.
- Arabacı N, Çıtak N (2017). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların “Oyun” ve “Açık Alan (Bahçe)” Etkinlikleri ile İlgili Görüşlerinin İncelenmesi ve Örnek Bir Bahçe Düzenleme Çalışması. Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi, 21, 28-43. Mediterranean Journal of Educational Research, 21, 28-43.
- BSI (2013). Boston Schoolyard Initiative. Schoolyard Design Guide. <http://www.schoolyards.org/>
- Dilbil A, Basaran Z (2017). Effect of School Yard Playgrounds on Development and School Attachment Levels of Children. Universal Journal of Educational Research 5(12A): 144-151.
- Gilbert E (2019). Outdoor Learning Spaces; The use of outdoor learning spaces in shaping student learning experiences in Australian secondary schools. Teaching Dissertation submitted in partial fulfilment of the requirements for the degree of Master of Teaching, The University of Adelaide.
- Orçan Kaçan M, Halmatov M, Kartaltepe O (2017). Okul Öncesi Eğitim Kurumları Bahçelerinin İncelenmesi. Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi, 1(1): 60-70.
- Karaburun A, Demirci A, Saka E (2015). İstanbul Avrupa Yakasındaki Okul Bahçelerinin Öğrenci Sayısına Göre Yeterliliklerinin Mekânsal Olarak Değerlendirilmesi. Marmara Coğrafya Dergisi, 31: 20-47
- Kaya S ve Ulusoy M (2018). Okul Öncesi Eğitim Yapılarında Dış Mekâna Ait Tasarım Kriterlerinin Değerlendirilmesi – Konya Örneği. Artium, 2: 33-39.
- Kopeva A, Khrapko O, Ivanova O (2017). Landscape Planning of Schoolyards. IOP Conf. Series: Materials Science and Engineering.
- Malkoç S, Kaya E (2015). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Kullanımı. İlköğretim Online, 14(3), 1079-1095.
- MEB (2013). Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitimi Programı. <http://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf>
- MEB (2017). Hayat boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü 2017 Yılı I. İzleme ve Değerlendirme Raporu <http://hobgm.meb.gov.tr/dosyalar/izlemedegerlendirmerapor/2017-1/>

- Okul Öncesi Eğitim Programı (2013). Okul Öncesi Eğitimi Programı. Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Sağlık A, Kelkit A (2015). Çanakkale Valiliği Hükümet Konağı Peyzaj Tasarım Çalışması. Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 31(2):124-128.
- Schools For The Future Designing School Grounds (2006). Department for Education and Skills. London:TSO. www.tsoshop.co.uk
- Schoolyard Planning and Design in New Jersey (2007). Enhancing Outdoor Play and Learning The Center for Architecture and Building Science Research New Jersey Institute of Technology Newark, New Jersey School Outdoor Area Working Group.
- Sebba R.,Churchman A (2021). Schoolyard Design as an Expression of Educational Principles. Children's Environments Quarterly 3, (3): 70-76. Youth and Environments Center at the University of Colorado Boulder.
- Tandoğan O (2016). Çocuklar İçin Daha Yaşanılır Okul Bahçeleri. MEGARON, 11(4):629-637.
- Wilson R (2008). Nature and young children: Encouraging creative play and learning in natural environments. New York: Routledge.
- Zhang J W, Lu S (2016). The study on outdoor space type of preschool based on the architectural typology with BUA preschool as an example. Advances in Engineering Research, 63. 5th International Conference on Sustainable Energy and Environment Engineering (ICSEEE 2016).